

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

THEORETICAL AND LEGAL FOUNDATIONS OF TRANSFORMATION OF THE LEGAL SYSTEMS OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

Хаустова М.Г.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри теорії держави і права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена визначенню ролі глобалізації у сучасному житті. Визначено, що комплексне загальнотеоретичне дослідження трансформаційних змін правової системи України на рівні її підсистем і елементів в умовах глобалізації відсутнє. Звернено увагу на актуальність дослідження теоретико-правових засад трансформацій правової системи України в умовах глобалізації, що зумовлена як суперечливими реаліями розвитку правової системи, її інтеграцією до європейського та світового правового простору, так і проблемами теоретико-правового осмислення та обґрунтування подальшого правового розвитку України.

Ключові слова: правова система, трансформація, глобалізація, модернізація, право.

Статья посвящена определению роли глобализации в современной жизни. Определено, что комплексное общетеоретическое исследование трансформационных изменений правовой системы Украины на уровне ее подсистем и элементов в условиях глобализации отсутствует. Обращается внимание на актуальность исследования теоретико-правовых начал трансформации правовой системы Украины в условиях глобализации, что обуславливается как противоречивыми реалиями развития правовой системы, ее интеграцией в европейское и мировое правовое пространство, так и проблемами теоретико-правового осмысления и обоснования дальнейшего правового развития Украины.

Ключевые слова: правовая система, трансформация, глобализация, модернизация, право.

The article is devoted to the determination of the part played by globalization in our modern life. It is stated that the complex general – theoretical investigation of transformational changes of Ukrainian legal system at the level of its subsystems and elements and under conditions of globalization is lacking. The attention is paid to the urgency of the investigation of theoretical and legal sources of the transformation of Ukrainian legal system under conditions of globalization which is caused by both contradictory realities of the legal system development, its integration into European and world legal space and the problems of theoretical and legal interpretation and substantiation of the future legal development of Ukraine.

Key words: legal system, transformation, globalization, modernization, law.

Постановка проблеми. Проблема модернізації правової системи турбує багатьох дослідників. Вона передбачає комплексну структурну трансформацію усього конгломерату суспільних відносин, які регулюються правом. Мистецтво та перевага концепції поступового реформування – в умінні здійснювати цей процес поступово, не знижуючи ефективності забезпечення соціальних та державних потреб.

Тенденції зростання ролі й значення права в житті суспільства й усього людства в умовах глобалізації, забезпеченні його стабільності й функціонування корелюється з тенденцією зростання ролі й значення людини як у суспільстві, так і у праві. При цьому змінюється буття самої людини, її потреби та інтереси, значна їх частина, зокрема потреба в безпеці, самоідентифікації й визнанні, набуває глобального характеру, проникає у сферу правових відносин, знаходить прояв у нормах і правилах поведінки, за-

кріплених у нормативно-правових актах, вносить зміни у структуру й особливості функціонування правової системи. Глобалізація остаточно трансформує увесь правовий світ, відбувається сутнісна зміна (еволюція) суспільних відносин, що докорінно змінює форми управління соціальними відносинами, змінює світовий порядок.

Реалії соціального та політико-правового буття української держави, яка проголосила своєю найвищою соціальною цінністю людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку, а змістом і спрямованістю своєї діяльності – гарантії прав і свобод усіх членів суспільства, зумовлюють потребу в теоретичному аналізі проблем, які виникають у процесі правотворення та формування державності.

Докорінні структурні перетворення сучасних суспільств, поряд із глобалізацією, зумовлені й інформа-

ційно-технологічною революцією. У взаємодії зазначені тенденції породжують нові форми організації праці, зростання сектору послуг, міжнародну конкуренцію й глобальний ринок, втрату ідентичності та ін. В умовах глобалізації, «розмивання» національно-культурних кордонів, поширення мультикультуралізму, уміння користуватися своїми правами, знання й повноцінне залучення до практики участі у соціально-правовому спілкуванні кожної людини є найважливішими проблемами, які потребують пильної уваги з боку держави.

Стан опрацювання. Зазначене вище зумовлює нагальну необхідність досліджень трансформації правової системи, визначення напрямів і наслідків впливу глобалізації на правову систему, її підсистеми й елементи крізь призму людини, її потреби та інтереси з метою забезпечення від негативних, руйнівних наслідків глобалізаційних процесів.

За останнє десятиліття окремі аспекти проблем розвитку права в умовах глобалізації, насамперед, у межах порівняльного правознавства й окремих галузей права, стали предметом дослідження провідних правників, таких, як: В. Денисов, А. Дмитрієв, В. Журавський, В. Забігайло, М. Козюбра, А. Колодій, О. Копиленко, О. Кресін, Л. Луць, Ю. Оборотов, Н. Оніщенко, М. Панов, О. Петришин, В. Поторілко, П. Рабінювич, В. Тацій, О. Тихомиров, М. Цвік, Ю. Шемшученко, Л. Удовика, І. Яковюк.

Виклад основного матеріалу. *Трансформація* (від лат. *transformatio* – перетворення) – перетворення, зміна вигляду, форми, істотних властивостей будь-чого [1, с. 248]. На парадигмальному полі трансформації етимологічно означає докорінні зміни, яким піддаються сутність та зміст явищ під впливом різних чинників, що мають як внутрішній, так і зовнішній характер, оскільки більшість явищ, зокрема правових, є синкретичними, що, відповідно, містять синтетичні атрибути.

Ю. Шемшученко з цього приводу зазначає, що кінець ХХ – початок ХХІ ст. – це час трансформації світу на глобалізаційних засадах і така трансформація кардинальним чином вплинула на всі сфери життя людини – політичну, соціально-економічну, духовну і, безумовно, правову. Науковець найактуальнішим питанням, яке стосується проблеми глобалізації, назвав питання трансформації державно-правового простору, що пов'язано з процесом інтеграції правових систем [2, с. 146]. І. Яковюк підкреслює, що трансформація, поряд із рецесією та відсиленням, є основними способами імплементації як поняття, більш широкого за змістом, що розуміється як спеціальна законодавча процедура перетворення норм міжнародного права на норми внутрішньодержавного права [3, с. 649].

В юридичній літературі виділяють кілька видів або форм трансформації норм міжнародного права в національне. С. Усенко вважає, що трансформацію можна поділити на генеральну та спеціальну. Генеральна трансформація полягає у встановленні державою в національному праві загальної норми, яка надає міжнародно-правовим нормам сили внутрішньодержавної дії. Спеціальна трансформація полягає в наданні державою конкретним нормам міжнародного права сили внутрішньодержавної дії шляхом їх відтворення в законі текстурально або у вигляді положень, адаптованих до національного права, або шляхом законодавчого узгодження їх застосування іншим способом [4, с. 16–17].

Трансформація може відбуватися безпосередньо, що припускає, наприклад, застосування норм міжнародного права в рамках національного, тоді, коли це витікає з норм, закріплених у конституції або інших нормативно-правових актах, що передбачають примат норм міжнародного права над нормами національного права. Таку форму трансформації називають **прямою трансформацією**. Зокрема, ст. 9 Конституції України передбачає: «Міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною

Радою України, є частиною національного законодавства України» [5]. Таким чином, санкціонується їх пряма дія нарівні з чинним законодавством України.

Існує *й інша форма безпосередньої трансформації* (яку ще називають інкорпорацією), відповідно до якої деякі норми міжнародного права не просто за своєю юридичною силою визнаються частиною національного законодавства, а *включаються у внутрішнє право*, що передбачається для певних видів норм міжнародного права. Така практика має місце в таких європейських державах, як Австрія, ФРН тощо.

В юридичній літературі виділяють й **опосередковану трансформацію**, відповідно до якої для визнання норм міжнародного права необхідним є видання або ухвалення відповідного нормативно-правового акту в рамках національної правової системи. Така практика реалізується, наприклад, у Франції та стосується найбільш важливих міжнародних договорів. Так, ст. 53 Конституції Французької Республіки передбачає: «Торгові, фінансові договори, які відносяться до міжнародної організації, до становища особи, можуть бути ратифіковані або схвалені тільки на підставі закону та набувають чинності тільки після ратифікації або ухвалення».

Таким чином, якщо пряма трансформація норм міжнародного права автоматично спричиняє такі самі зміни і в національній правовій системі, то у разі застосування опосередкованої трансформації для внесення змін в рамках національної правової системи необхідним є ухвалення відповідного нормативно-правового акту.

Як демонструє досвід функціонування національних правових систем, з метою ефективної трансформації національного права під впливом глобалізаційних процесів використовують як безпосередню, так і опосередковану трансформацію національної правової системи. Цей процес є доволі складним і суперечливим. Трансформація може відбуватися на перетворенні найрізноманітніших компонентів правової системи. Ступінь цих перетворень залежить від безлічі чинників, що визначають особливості цих компонентів, які за своєю суттю та змістом є різними. Якщо одні компоненти є пристосованими до змін, то інші є доволі консервативними і, відповідно, менш гнучкими [6, с. 72].

Грунтуючись на основних етапах трансформаційного циклу, а саме: 1) етапі безпосередньої трансформації; 2) етапі інтерформації; 3) етапі інтоформації; 4) етапі посттрансформаційного стану, встановлено, що сучасна правова система України перебуває на етапі інтоформації – періоді набуття нової цілісності, стійкості, намагається врахувати окремі переваги глобалізації та протистояти глобальним викликам і загрозам [7, с. 137]. На цьому етапі визначальними у правовій системі є не окремі елементи правової системи, структура, а глобалізаційні трансформації, зміни у самій правовій системі, її внутрішніх (між підсистемами і елементами) та зовнішніх (з економічною, політичною та іншими правовими системами: національними, міждержавними, міжнародною) зв'язках. Етап інтерформації трансформаційного циклу вітчизняної правової системи характеризується тим, що правова система, маючи відкритий характер, відображає окремі прояви правової глобалізації та інтеграції у формі правової адаптації, гармонізації, уніфікації. Водночас у своїй сукупності вони не забезпечують нової якості правової системи, переходу на новий етап.

І. Вплив глобалізаційних процесів на національну правову систему позначається, перш за все, на **функціональній складовій частині правової системи**, а саме процесі правотворчості, правореалізації, правозастосуванні, юридичній діяльності, юридичній практиці, що є доволі складними явищами, зумовленими відповідними соціальними, економічними, політичними, етичними, релігійними, філософськими чинниками. Правові норми, що міс-

тяться в нормативно-правових актах, прийняті в умовах як формального, так і змістовного аспектів, враховують специфіку глобалізаційних процесів.

У сучасних умовах розбудови державності в Україні суттєво інтенсифікується процес реформування й оновлення національної законодавчої бази. Вказаний процес зумовлений трансформаційним періодом розвитку суспільства та ускладненням суспільних відносин, що вимагає не лише вдосконалення самих нормативно-правових актів, а й активізації наукових досліджень проблем формування права, *правоутворення*, нормотворчості та інституту реалізації права. Розвиток та вдосконалення законодавчої бази будь-якої держави безпосередньо пов'язується з явищем правоутворення, що є складним соціальним інститутом (процесом) створення права як системи загальнообов'язкових правових норм, що знаходять свій прояв у правовій свідомості та правовій культурі як усього населення, так і окремих громадян [8, с. 120].

Процес правової глобалізації активізує впровадження й реалізацію міжнародних і європейських правових стандартів у правотворчу, правореалізаційну й правозастосовну діяльність, насамперед, правоохоронну, правозахисну, судову. Зростає роль і значення норм, принципів і прецедентів міжнародного права, міжнародних договорів, ратифікованих Україною. Істотно посилюється вплив на правозастосовну практику міжнародних та європейських правових інститутів. Провідну роль у трансформації правозастосовної діяльності в національній правовій системі відіграють Рада Європи, ОБСЄ, ЄС, ПАРЄ, практика Європейського суду з прав людини, діяльність Венеціанської Комісії, Генеральної Дирекції з прав людини та верховенства права Ради Європи.

Нормотворчість в умовах глобалізації трансформується, перш за все, у напрямі поширення її соціальної бази, тобто все більша кількість суб'єктів приймає не пасивну, а найактивнішу та безпосередню участь у цьому процесі. Цей процес трансформується і під впливом того, що в правовому полі з'являються нові проблеми, вирішення яких вимагає обов'язкового правового урегулювання на національному і наднаціональному рівнях. Проблеми екології, безпеки, інформації, демографії вимагають нового підходу і нового осмислення, в рамках якого необхідно поєднувати всі сфери правового регулювання. Справедливим є зауваження, що глобалізація вимагає іншого погляду на процес нормотворчості, відповідно, інших принципів регулювання сучасних соціальних процесів. Має відбутися етичний поворот у міжнародних відносинах, в основу яких необхідно покласти етичні принципи буття людини у світі: справедливість, свободу, рівноправність, консенсус, плюралізм. Не можна у правовому полі ігнорувати традиції, ментальність народів і нав'язувати єдині юридичні норми. Будь-який юридичний закон може тоді ефективно функціонувати, коли він є легітимованим, тобто визнаним народом. Якщо закон не легітимований, він не матиме юридичної сили і буде втілюватися за допомогою насилля [9, с. 14].

II. Подальший аналіз потребує звернення до **інституційної складової частини правової системи**, яку утворюють суб'єкти права (їх правові статуси, особливості юридичної відповідальності). Саме людина та різні об'єднання (громадські організації та рухи, акціонерні товариства, інші комерційні та некомерційні організації, соціальні спільноти – нації, народи, держава загалом) мають права і відповідні юридичні обов'язки, виступають реальними елементами правової системи. Звернення до зазначеного аспекту зумовлено тим, що упродовж другої половини ХХ ст. і початку ХХІ ст. у соціальному й правовому бутті людини відбулися й продовжують відбуватися значні зміни, які впливають на її особливості як суб'єкта правової системи. Сучасний етап розвитку українського суспільства і держави може бути охарактеризований як

трансформаційний, для якого характерним є прагнення створення громадянського суспільства та забезпечення максимальної реалізації прав людини [10, с. 4]. Отже, в умовах глобалізації трансформація національної правової системи зумовлює істотні **зміни такої найважливішої сфери, як права і свободи людини й громадянина** [11, с. 6]. Таким чином, аналіз дає підстави стверджувати, що в умовах глобалізації *відбуваються зміни в її інституційній підсистемі, внаслідок активізації людини як індивідуального суб'єкта правової системи*, а саме: 1) зростає інтенсивність ділової активності індивідуальних суб'єктів правової системи, що сприяє збільшенню зон дії права, розширенню меж правового простору; 2) актуалізуються різні види правових статусів особи: громадянина, іноземців, осіб без громадянства, ускладнюються й загострюються проблеми, які виникають у колі конституційного та галузевих правових статусів особи (політико-правовому, соціально-економічному, соціально-правовому, культурно-правовому тощо); 3) мірою розвитку міжнародного права й міждержавних відносин зростає обсяг прав і обов'язків індивіда, зростає роль індивіда на міжнародній арені; 4) простежується тенденція розширення обсягу прав людини та поглиблення їх змісту. Зазначені тенденції не є вищерпними, а класичні права й свободи людини у найближчій перспективі набудуть нових аспектів і нового виміру у глобальному просторі.

Глобалізація впливає і на інших суб'єктів правової системи, зокрема, на соціальні організації та спільноти, насамперед, державу, громадські організації, територіальні громади, народи, нації, етноси, які, у свою чергу, впливають на подальше функціонування і розвиток правової системи, а саме: зростають роль і значення національного громадянського суспільства, громадських організацій (як міжнародних, так і національних), які є активними суб'єктами національної правової системи, а відповідно, посилюється їхній вплив на формування правової політики, законотворчий процес.

В умовах глобалізації роль національної держави як суб'єкта правової системи трансформується у напрямі посилення відповідальності органів державної влади перед громадянським суспільством, відповідальності виконавчої влади, її посадових осіб за свої рішення, дії або бездіяльність перед громадянами, права яких були порушені; формуються та впроваджуються механізми контролю за функціонуванням виконавчої влади з боку громадянського суспільства через інститути парламентської і прямої демократії. Поряд із цим, спостерігається перерозподіл функцій держави на національному, наднаціональному та субнаціональному рівнях. За державою зберігаються центральні позиції у розв'язанні проблем підтримки миру, стабільності, національної безпеки, розвитку, зокрема боротьби із міжнародним тероризмом, транскордонною злочинністю; наданні соціальних послуг; регулюванню ринку; контролю над видобутком природних ресурсів; регулювання міграційних процесів; розв'язанням між-етнічних проблем. Держава є гарантом прав громадян, основним суб'єктом відповідальності за громадянина, насамперед, його права й свободи, безпеку й добробут тощо. Зрештою правова глобалізація активізує перехід від патерналістської держави до регулятивної моделі держави, від «держави-опікуна» до «держави-партнера».

III. Вплив глобалізаційних процесів на національну правову систему позначається також на **нормативній підсистемі правової системи**, що зумовлює істотні зміни на рівні правових принципів, норм, галузей та інститутів права і законодавства. Саме у нормативній підсистемі процес глобалізації як посилення взаємодії і взаємозалежності найбільш чітко проявляється, насамперед, у правовій інтеграції всіх її складових елементів (норм, принципів і, відповідно, нормативно-правових актів), правовій інтернаціоналізації та правовій стандартизації. Безумовно,

глобалізація детермінує і прискорює інтеграцію правових систем та їх підсистем і елементів, тим самим актуалізує гармонізацію, уніфікацію, адаптацію, імплементацію, стандартизацію, універсалізацію, інтернаціоналізацію права. Глобалізаційні трансформації нормативно-правової основи різною мірою проявляються у галузях національного права: в одних вони виявляються досить чітко, в інших – перебувають на стадії формування. В узагальненому вигляді вплив глобалізації на національну систему права виявляється в: 1) інтенсивному розвитку вже сформованих інститутів і галузей, таких, як права людини, екологічне право, інформаційне право, медичне право та ін.; 2) формуванні й розвитку нових комплексних галузей та інститутів, таких як право миру, право безпеки, право стійкого розвитку, міграційне право тощо, нормативна база яких знаходиться на стадії систематизації; 3) початковому етапі концептуалізації й формуванні нових інститутів, нормативної бази і комплексних галузей – економічного права, соціального права (соціальне страхування, соціальні послуги, соціальне забезпечення); 4) активному розвитку прав людини на основі визнання і впровадження світових та європейських правових стандартів; 5) обмеженні заборон у приватній сфері життя людини, наділенні особистості більшою автономністю у виборі рішень; 6) активному впливі публічного (насамперед, адміністративного) права на сферу приватного права, що виявляється у зміні договірних прав, сутності цивільно-правового договору тощо. Спільною рисою для нових, інтегрованих, комплексних галузей є їхня інтенсивна конституціоналізація, що відображає загальносвітову тенденцію зростання ролі конституцій як інструменту впливу на внутрішньодержавні й загальносвітові процеси з метою формування й захисту стабільного, справедливого та демократичного світового порядку; 7) тенденція, пов'язана зі зміною концепції джерел права, яка проявляється з однієї сторони в появі нових джерел (насамперед включення до системи джерел національного права принципів і норм міжнародного права), а з іншої – у зміні значення кожного з них [12, с. 34–35]. Так, останнім часом зростає роль такого джерела права, як судовий прецедент, який посилює свою позицію в системі джерел національного права. У період з'ясування у системі романо-германського права визначилася тенденція фактичного [13], а частково, юридичного визнання прецеденту як джерела романо-германського права, причому не тільки на рівні національно-правових систем, але й у масштабі загальноєвропейського права, а точніше, права Європейського Союзу загалом. Аналогічна ситуація з іншими джерелами права правових сімей, що розглядаються, – такими, як закон/статут, який, будучи основним джерелом романо-германського права, посилює свій вплив у післявоєнний період у низці країн англосаксонського права та відіграє в них нині роль, яку важко переоцінити. Так, двома основними джерелами правової системи США є судовий прецедент і законодавство. Нині зміни відбуваються й у структурі джерел правових систем, що входять до системи традиційного і релігійного права. Такі правові джерела, як закони, уніфіковані правові норми, нормативні договори посилюють свої позиції у структурі джерел вищезгаданих правових систем. Глобалізаційні трансформації нормативної підсистеми зумовлені, по-перше, прагненням України до більш активної участі у різних міжнародних і міждержавних інститутах, органах, укладання низки багатосторонніх і двосторонніх угод; по-друге, задекларованим стратегічним процесом євроінтеграції, відповідно, активізацією процесів адаптації, гармонізації, уніфікації, апроксимації, імплементації; по-третє, необхідністю створення дієвого правового механізму захисту національних інтересів від глобальних викликів і загроз. Більшість змін, які відбуваються в галузях, підгалузях, інститутах національної системи права й законодавства, ініційовані чи відбуваються під впливом

міжнародних об'єднань, таких як ЄС, ВТО, МВФ, СОТ, ПАРС ОСУР, Венеціанська Комісія, Європейський Суд з прав людини, роль і значення яких в умовах глобалізації зростають. Можна погодитись з тезою, що піддруктям глобалізаційних трансформацій нормативної підсистеми є ліберальні права ідеологія та права політика євроінтеграції, які відображають стратегічний напрям державно-правового розвитку України.

IV. Трансформація ідеологічної складової правової системи. Впливаючи практично на всі підсистеми й елементи правової системи, глобалізація спричиняє зміни у правових політиці, ідеології, культурі і свідомості, які, у свою чергу, відіграють вагомий роль у функціонуванні й розвитку правової системи.

В умовах глобалізації суттєво зростає значення ідеологічних факторів правового розвитку, де, зокрема, простежується протистояння ліберальної правової ідеології, ідеології глобалізму та антиглобалізму, наслідком чого стає трансформація національних правових ідеологій, формування спільних засад правової ідеології міжнародної та міждержавних правових систем. Саме в умовах глобалізації постає нагальна потреба формування національної правової ідеології, яка у змістовному і функціональному аспектах підпорядкована принципу верховенства права, гарантує і захищає права людини, забезпечує ефективність законодавства, сприяє формуванню цілісної, динамічної національної правової системи, досягненню структурно-функціональної єдності її елементів, правовими засобами забезпечує модернізацію правової системи й держави, захищає національні інтереси, гарантує оптимальне функціонування правової держави і громадянського суспільства, надає адекватні й дієві правові засоби забезпечення від викликів, ризиків і небезпек, зумовлених глобалізацією, сприяє зміцненню міжнародного авторитету, позиціонує Україну як цивілізовану європейську державу в глобальному правовому просторі.

Трансформація реалізації національної правової ідеології пов'язується з відповідною правовою політикою, яка здатна виступати потужним чинником розвитку національної правової системи, оптимізації взаємовідносин громадянського суспільства і держави. Правова політика є сучасним важливим компонентом процесів демократичної трансформації суспільних відносин загалом та формування і функціонування ефективної правової системи суспільства в умовах глобалізації зокрема визначає стратегію і напрям трансформації правової системи.

У сучасних умовах, коли вже ні в кого не викликає сумнівів потреба у децентралізації багатьох функцій державної влади, розвитку місцевого самоврядування, стає цілком очевидним, що результативне упорядкування правових і пов'язаних із ними інших відносин на регіональному рівні можливе лише в межах правової політики. Вона здатна ефективно регулювати міжнаціональні відносини, особливо в регіонах, де тісно переплітаються та взаємодіють інтереси багатьох націй, народностей, окремих груп населення і час від часу виникають протиріччя та конфлікти [14, с. 7; 15, с. 55]. Правова політика держави має будуватись, зважаючи на загрози і висновки глобалізації, передусім, визначення пріоритетних напрямів юридичного забезпечення національних інтересів країни.

Висновки. Отже, увесь модернізаційний курс української держави має бути спрямований на забезпечення прав та свобод людини та громадянина, оскільки вони визнаються вищою цінністю на конституційному рівні. Простим, що знаходиться на поверхні, критерієм необхідності проведення правової політики у сфері модернізації правової системи є її спрямованість на забезпечення прав та свобод її громадян, якої б інноваційної сфери суспільних відносин це не торкалося. Запорукою оптимізації розвитку вітчизняної правової системи в умовах глобалізації є обґрунтування й прийняття Концепції правової політики в

умовах глобалізації, яка передбачає модернізацію правової системи України, істотне оновлення сутнісних, змістовних складників, інтегративно-комунікативних зв'язків, встановлення їхнього оптимального балансу й співвідношення, що уможливають перехід вітчизняної правової системи на новий рівень функціонування й розвитку, від фрагментарно глобалізованої до глобалізованої право-

вої системи, яка гармонізує світові, європейські та національні правові принципи, норми, стандарти, інститути, переформатує інтегративно-комунікативні зв'язки з міжнародною, регіональними (РЄ, ЄС) та національними правовими системами, захищає національні інтереси, володіє потужним потенціалом стійкості, дієвості, ефективності, протистоїть глобальним викликам і загрозам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Новый философский словарь: в 4 т. / сост. В. Соколов. – М.: Логос, 2002. – Т. 4. – 967 с.
2. Кресін О. Національна держава і право в умовах глобалізації [огляд виступів на методологічному семінарі «Національна держава і право в умовах глобалізації» (м. Київ, 19 лютого 2007 р.)] / О. Кресін, О. Ткаченко // Право України. – 2007. – № 6. – С. 146–149.
3. Яковюк І. Правові основи інтеграції до ЄС: загальнотеоретичний аналіз: [монографія] / І. Яковюк. – Х.: Право, 2013. – 760 с.
4. Усенко Е. Соотношение и взаимодействие международного и национального права и Российская Конституция / Е. Усенко // Московский журнал международного права. – 1995. – № 2. – С. 14–27.
5. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
6. Бирюков М. Національна правова система в умовах глобалізації (основні напрямки трансформації): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / М. Бирюков. – Одеса, 2011. – 205 с.
7. Удовика Л. Трансформація правової системи в умовах глобалізації: антропологічний вимір: [Монографія] / Л. Удовика. – Х.: Право, 2011. – 552 с.
8. Державно-правове регулювання в умовах трансформації суспільних відносин: [Монографія] / За заг. ред. Ю. Бошицького. – К.: Вид-во «Юридична думка», 2009. – 536 с.
9. Ониськів М. Глобалізація і правотворення / М. Ониськів // Право України. – 2002. – № 9. – С. 10–15.
10. Разметаєва Ю. Права людини як фундаментальна цінність громадянського суспільства: [монографія] / Ю. Разметаєва. – Х.: «Финарт», 2013. – 196 с.
11. Рабінович П. Права людини: діалектика універсалізації найменувань та урізноманітнювання змісту й меж / П. Рабінович // Вісник Академії правових наук України. – 2002. – № 3. – С. 3–9.
12. Егоров А. Влияние глобализации на основополагающие институты гражданского общества / А. Егоров // Право и государство: теория и практика. – 2008. – № 3. – С. 34–35.
13. Gomard B. Programme of legal Policy on Judge-made Law Scandinavian Studies in Law. – 1988. – Vol. 32. – P. 14–17; Alexy R. Theory of Legal Argumentations Oxford, 1989. – P. 274–276; Green-Gonas C. The Scandinavian Legal System An Introduction // Comparative Juridical Review. – 1990. – Vol. 27. – P. 11–15; Dadomo Ch., Farran S. The French Legal System. – L., 1993. – P. 40–43.
14. Руднева О. Правова політика України: стан, проблеми концептуалізації та підвищення ефективності (аналітична доповідь) // Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування: зб. матеріалів наук.-практ. конф. (Київ, 5 грудня 2012.) / за ред. О. Рудневої. – К.: НІСД, 2013. – 160 с.
15. Хаустова М. Проблеми і перспективи розвитку правової системи України в умовах глобалізації // Вісник Академії правових наук України: зб. наук. пр. / редкол. В. Тацій та ін. – 2014. – № 1 (76). – С. 54–65.